
El dimoni

(fragment) *

per Mikhail Lermontov

L'Esperit del Mal sobrevola les muntanyes i planes de Geòrgia, però la bellesa de la creació no li commou l'ànima, orgullosa i ferida. De sobte, el colpeix la visió de la jove Tamara, dansant la seva darrera dansa de llibertat abans del casament. El Dimoni, enlluernat per la bellesa de la noia, torna a creure en la bondat, sent l'impuls de la redempció. Per aconseguir Tamara, comença causant la mort del promès i turmentant en somnis la noia, nit rera nit. Així acaba la primera part del poema.

En la segona part, Tamara, incapaç de lluitar contra la força misteriosa que l'assetja, es retira a un monestir dalt d'una muntanya (allunyant-se de les planes, símbol de vida, cap a les fredes altures, símbol de la mort). El Dimoni gosa, per fi, aparèixer realment davant d'ella. Però quan, ple d'amor, «amb l'ànima oberta a la bondat», vol adreçar-se a l'estimada, un querubi li barra el pas. Contrariat, el Dimoni foragita l'àngel. S'ha estroncat el bon moment. A partir d'ara ja no estem segurs que l'impuls d'amor i redempció continuï essent pur. L'ànsia de poder i destrucció tornen a dominar el Dimoni. Aquí comença l'escena de la seducció, que traduïm.

Després del nostre fragment, ve la descripció del sepeli de Tamara en un castell dalt d'un cim i la visió d'un àngel enduent-se l'ànima de la noia cap al cel. En un darrer moment, el Dimoni reapareix, disposat a arravatar per a

* El text que presentem és una mostra petita d'un treball més ampli, que apareixerà aviat amb el títol d'*Antologia de la poesia russa* a la col·lecció MOLU d'Edicions 62. El criteri de traducció seguit en aquesta antologia, per causa de les limitacions de temps i de la necessitat d'un intermediari entre l'original i l'escriptor català, ha estat el de no intentar tan sols una recreació poètica d'aquest conjunt tan divers, sinó de donar una aproximació, al més fidel possible, a l'estructura i al contingut de cada poema rus. És així que pretenem justificar, d'entrada, l'inevitable aire de traducció d'aquest fragment que oferim de la segona part de la versió vuitena d'*El Dimoni*, coneguda com la definitiva.

ell l'ànima de la seva víctima, però aquesta vegada, en la disputa, guanya l'àngel.

Després de la baixada del Dimoni a la terra, hem tornat a pujar cap als cims sense alè de vida. El poema acaba amb una imatge en contrapunt amb el començament: la descripció del castell on feu enterrada Tamara, dalt de la muntanya glaçada, en contrast amb les valls, plenes de vida, tan eterna com la mort.

ELENA VIDAL I MIQUEL DESCLOT

X

TAMARA

Qui ets? Ta llengua em don desfici!
Què vols? Què cerques?...

DIMONI

Est tan bella!

TAMARA

Però respon: qui ets? Respon...

DIMONI

Jo sóc aquell qui tu escoltaves
en el silenci de la nit,
la ment que et mussitava a l'ànima,
el dol que mig endevinaves,
la imatge en el teu somni obscur.
Qui d'un esguard puny l'esperança,
jo sóc el qui ningú no estima.
Flagell dels meus esclaus terrens,

rei del saber i de l'ésser lliure,
rival del cel, mal de la terra;
i, veus?... em postro als teus turmells!
I et duc a tall d'ofrena pura
la muda oració d'amor,
el meu primer dolor a la terra,
els primers plors d'aquests meus ulls.
Oh, tingues pietat, escolta'm!
A la bondat i al paradís
em pots tornar amb una paraula!
Embolcallat amb el vel sacre
del teu amor, m'hi plantaré
com àngel nou en nova aurèola;
que escoltis és el meu sol prec;
t'estimo!... sóc el teu esclau.
Al punt i dia que et vaig veure
vaig començar a odiar en silenci
la meva força d'immortal.
Vaig envejar, sense voler-ho,
la pobra joia dels humans;
no viure com fas tu em punyia,
em feia por ser lluny de tu.
A dintre del meu cor exsangüe,
un súbit raig es revifà,
i el dol, a la ferida antiga,
es remogué com una serp.
Què són, sens tu, la vida eterna,
la vastitud dels meus dominis?
Sols mots sonors, però balmats,
un temple sense deïtat.

TAMARA

Oh, deixa'm esperit maligne!
Calla, no escolto l'enemic...
Senyor... ai lassa!, ja no puc
pregar... d'una mortal metzina
tinc corromput el seny llanguent.
Escolta, veig que m'has de perdre,
verí i flamall hi ha en els teus mots...
Per què, digues, per què m'estimes?

DIMONI

Per què, donzella, dius? Ai las,
no ho sé!... Reblert de vida nova,
d'espines he descoronat,
altívol, el meu front culpable,
he anorreat el temps antic:

l'infern i el cel són als teus ulls.
No és d'aquí, l'amor que et porto;
tu mai no estimaràs com jo:
amb tot l'alè, amb tot el deliri
del seny i el somni no mortals.
Des dels inicis de la terra,
gravada duc ta imatge al cor;
planava, clara, davant meu,
en els deserts eterns de l'èter.
De temps torbant-me el pensament
el teu dolç nom hi retentia;
als temps beats del paradís
tu eres l'únic que em mancava.
Oh, si sabies solament
com és amarga i dura cosa,
sofrir i gaudir tota la vida,
al llarg dels segles infinits,
sense lloança per al mal
ni per al bé tampoc salari;
sols viure en tu mateix, bo i las
de tu i d'aquest etern combat
sense avinença ni victòria!
Complànyer-se i no desitjar,
saber-ho tot, palpar-ho, veure-ho,
maldar, afanyar-se a detestar-ho,
i tota cosa menysprear!...
Quan la damnació celeste
es va acomplir, llavors mateix
l'abraç ardent de la natura
se'm refredà per sempre més;
l'espai, davant, tot blavejava;
jo hi veia els ornaments de noces
dels astres, coneguts d'antic;
voltats de nimbes d'or fluïen...
però cap d'ells, ho voldràs creure?,
no va conèixer el vell company.
Els expulsats, que em ressemblaven,
desesperat, vaig convocar,
i, ai las!, ni jo els reconeixia,
els mots, els fronts, els ulls irats.
I, embasardit, batent les ales
vaig alçar el vol: a on? per què?
No ho sé... els meus vells amics m'havien
repudiat; i com l'Edèn,
el món se'm feia sord i mut.
Així la nau avariada,
perduts la vela i el timó,
navega sense rumb ni nord,
lliurada a les rauxoses aigües;
així, a punta de matí,
un bromissall després del grup

tenebrejant al blau de l'aire,
soliu, sense gosar aturar-se,
sens fi ni rastre va lliscant,
Déu sap des d'on i devers on!
Poc temps vaig governar-lo, l'home,
poc temps el vaig ensinistrar,
ensutzeint tota bellesa
i denigrant tot el que és bo;
poc temps... fou fàcil de matar-li
la flama pura de la fe...
Però no em paguen els treballs,
tal munt de llagoters i toixos.
I em vaig refugiar als penyals,
errant com meteor pel fosc
de la nocturna pregonesa...
El vianant soliu corria,
trompat per un besllum proper,
i en caure al buit amb el cavall,
clamava en va, serpentejava
pendís avall un fil de sang...
Poc temps, però, van satisfer-me
les joies de la crueltat!
En pugna amb la potent ventada,
quants cops, quants cops, alçant la pols,
amb el vestit de llamp i boira,
no he fugit, pel grop, bramant,
per ofegar el rosec de l'ànima
en el fragor dels elements,
poder oblidar l'inoblidable,
fugir del pensament fatal!
Què són les manques, què les penes,
què les misèries humanals
dels temps llunyans i els que s'acosten,
posats davant un sol minut
dels meus dolors que el món ignora?
Què són els homes i els treballs?
Han traspasat, traspassaran...
Esperen el judici just,
atorga gràcia, enc que condemni!
Per contra, és sempre amb mi, el meu dol;
com jo, mai més no tindrà terme
ni provarà el repòs tombal!
Ara afalaga talment serp,
ara palpita talment flama,
ara m'abat com una llosa
de passions i espers difunts
indestructible mausoleu!

[TAMARA

Què em fan a mi, les teves penes?
Per què te'n véns a plànyer a mi?
Bé vas pecar...

DIMONI

En contra teva?

TAMARA

I si ens sentien?

DIMONI

Estem sols.

TAMARA

I Déu?

DIMONI

No es dignarà mirar-nos.
Té feina al cel, no pas aquí!

TAMARA

I el càstig, i l'infern terrífic?

DIMONI

Què hi fa, si tu hi seràs amb mi?]¹

TAMARA

Amic aplegadís, qui siguis...
has afollat el meu repòs;
amb un delit involuntari

1. Entre claudàtors: fragment que Lermontov havia exclòs de la seva darrera versió, se suposa que per raons de censura, i que les edicions modernes restitueixen. (*N. dels trad.*)

t'escolto, malaurat sofrent.
Però si dius paraules pèrfides,
però si tu, celant l'engany...
Oh, pietat! Què n'has de treure?
Mon ànima de què et valdrà?
Al cel, jo fóra més preada
que aquelles que no t'has mirat?
També les altres són prou belles;
tampoc els seus llençols de verge
no els ha girat cap mà mortal...
Fes-me una jura irrevocable,
digues... ho veus, tu, com sofreixo;
veus d'una dona els vius anhels!
I a desgrat meu m'esfereixes...
Mes tu pots veure tota cosa,
i sé que t'apiadaràs!
Jura... que d'ara enllà declines
les inclements seduccions.
O ja no són inviolables
promeses, vots i juraments?...

DIMONI

Juro pel dia primigeni
i juro pel darrer de tots,
i per la veritat eterna,
i el fondo deshonor del crim.
Pel greu turment de la caiguda
i pel breu somni de triomf;
juro per la trobada amb tu,
per la immancable departença.
Per la milícia d'esperits,
pel fat d'aquells germans que meno,
pel glavi indiferent dels àngels
—els meus contraris amatents—;
pel cel i per l'infern ho juro,
pel més sagrat d'aquí, i per tu,
per la teva última mirada,
i ho juro pel teu plor primer,
pel bleix angèlic dels teus llavis,
per l'ona del teu rull sedós,
pel sofriment i la ventura,
i ho juro, en fi, pel meu amor:
he renegat ja la revenja
i els orgullosos pensaments;
de l'afalac el verí pèrfid
mai més no torbarà ningú;
vull amb el cel harmonitzar-me,
vull estimar i cantar pregàries,
vull creure en la bondat i el bé.

Un plor de dol m'esborrarà
del front, digne de tu, els vestigis
de l'antic foc celestial:
Que el món, tranquil en la ignorància,
completi sense mi les flors!
Oh creu-me! Que jo sol, fins ara,
t'he entès i t'he sabut prear:
en escollir-te per deessa,
t'he depositat ma força als peus.
El teu amor com un do espero;
do'm un instant i hauràs l'etern;
sigui en amor o en mal, Tamara,
sóc, creu-me, inalterable i gran.
A tu, jo, lliure fill de l'èter,
estels enllà te m'enduré;
i esdevindràs, oh tu, primera
amiga, reina d'aquest món;
sense enyorança ni recança
aquesta terra et miraràs
que no coneix la vera joia
ni la bellesa permanent,
on sols hi ha crims i greus suplicis,
on viuen sols els bruts delers,
on hom no sap, sense temença,
lliurar-se a l'odi o a l'amor.
O doncs no saps què cosa és
l'amor efímer dels humans?
El borbolleig de la sang jove...
que adorm, amb tot, el pas del temps!
¿Qui endurarà la departença,
la gràcia d'un encís novell,
la blana lassitud i el tedi,
o bé el caprici d'un anhel?
No per a tu, la meva amiga,
el destí sord del marriment,
com una esclava, a l'estret cercle
de la gelosa tosquedat,
entre homes freds i pusillànimes,
amics fallaços i enemics,
temors i estèrils esperances,
treballs penosos i buidors!
No finiràs bo i emmurada,
marrida, sense passions,
entre pregàries, lluny alhora
de les persones i de Déu.
Oh no, inefable criatura,
és tot un altre el teu destí;
un altre sofriment t'espera,
d'uns altres èxtasis el fons;
oblida, doncs, antics desficiis
i deixa al fat el món roí:

l'abisme de la coneixença,
a canvi, jo et descobriré.
Dels esperits que m'obeeixen
et portaré l'estol als peus.
De lleus i màgiques serventes,
oh bella, ofrena t'haig de fer;
per a tu sola la corona
prendré a l'estrella de llevant;
als pètals robaré rosada
i la corona en cobriré.
Amb un reflex rogenic de posta
encerclaré el teu ventre lleu,
de l'alenada d'una essència
et nodriré l'airina al volt;
tothora amb música inefable
l'oïda t'agombolaré;
construiré d'ambre i turquesa
magnífics i superbs palaus;
davallaré a la mar pregona,
enllà dels núvols volaré,
i et daré tot el de la terra:
estima'm tu!...

XI

I dolçament
tocà amb la boca abrusadora
els llavis d'ella tremolencs.
Ell, amb paraules temptadores
li responia els precés gentils.
Un ull ferreny fitava els d'ella
cremant-la! En la foscor nocturna
llampurnejava al seu damunt,
ineluctable com coltell.
Triomf de l'esperit del mal!
Del seu besar el verí mortífer
li penetrà, fuent, el pit.
Un crit terrible de turment
va pertorbar el nocturn silenci.
Un crit prenyat: d'amor, sofrença,
una altra súplica, un retret,
i un comiat sense esperança...
d'aquesta vida, jove encar.

MIKHAIL LERMONTOV